HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende op de prejudiciële vragen door de Eerste Civiele Kamer van het Gerechtshof te Colmar, bij haar beschikking van 1 juni 1965 aan het Hof voorgelegd,

1. Beslist : 's Hofs arrest van 11 maart 1965 in de zaak 33-64 bevat het antwoord op de eerste vraag van het Gerechtshof te Colmar;

2. Beslist : artikel 52 van verordening no. 3 van de Raad van de E.E.G. inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers kent aan de organen van sociale zekerheid van iedere Lid-Staat de bevoegdheid toe om in de bij die bepaling genoemde gevallen, de terugvordering te eisen van de uitkeringen welke deze organen hebben gedaan naar aanleiding van een ongeval, hetwelk vóór 1 januari 1959 plaatsvond;

3. Verstaan : dat de beslissing ten aanzien van de kosten der onderhavige instantie bij het Gerechtshof te Colmar verblijft.

Aldus door het Hof gewezen en ondertekend te Luxemburg op negen december negentienhonderdvijfenzestig.

Hammes Strauß Donner

Lecourt Monaco

Uitgesproken ter openbare zitting gehouden te Luxemburg op negen december negentienhonderdvijfenzestig.

De Griffier,
A. Van Houtte

De President,
Ch. L. Hammes

Conclusies van de Advocaat-Generaal Joseph Gand van 4 november 1965[1]

Mijnheer de President, mijne heren Rechters,

Het Gerechtshof van Colmar verzoekt U krachtens artikel 177 van het Verdrag van Rome om uitlegging van een ander artikel der

1 — Vertaald uit het Frans.

verordening no. 3 „inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers" namelijk artikel 52.

De feiten zijn de volgende : op 24 september 1957, dus vóór de inwerkingtreding van bedoelde verordening, werd de heer Gassner, een ondergronds mijnwerker van Duitse nationaliteit, bij een verkeersongeval in Frankrijk, waar hij met vacantie verbleef, gedood. Hij werd aangereden door een veewagen, toebehorende aan de Firma Singer & Zoon en bestuurd door de heer Stadelwieser die bij genoemde onderneming in dienst was. De chauffeur werd vervolgd wegens het veroorzaken van dood door schuld en in hoger beroep vrijgesproken daar het feit onvoldoende bewezen werd geacht. Bovendien werd door de erfgenamen van Gassner een vordering tot schadevergoeding tegen de chauffeur en de naar burgerlijk recht voor hem aansprakelijke derde ingesteld, welke actie eindigde met een minnelijke schikking tussen de erfgenamen en de verzekeringsmaatschappij die zowel voor de chauffeur als diens werkgever moest opkomen. Doch de Hessische Knappschaft, die krachtens de ter zake in de Bondsrepubliek geldende bepalingen aan de rechtverkrijgenden van het slachtoffer uitkeringen had gedaan — met name in de vorm van renten — eiste van Singer & Zoon de terugbetaling daarvan op grond van de bewering, dat zij door subrogatie in de rechten der rechtverkrijgenden was getreden, zulks zowel krachtens de Duitse wetgeving als artikel 52 van verordening no. 3.

Haar vordering werd door de rechtbank te Staatsburg als niet-ontvankelijk afgewezen op grond van de overweging, dat genoemde verordening in casu om de beide volgende redenen niet toepasselijk werd geacht : de verordening is van toepassing op migrerende werknemers, terwijl het slachtoffer een vacantiereisje in Frankrijk maakte toen het ongeval hem trof en voorts daar het ongeluk plaatsvond op 24 september 1957 terwijl de verordening, waaraan geen terugwerkende kracht kan worden toegekend, eerst op 1 januari 1959 in werking trad. De Hessische Knappschaft ging van deze uitspraak in hoger beroep bij het Gerechtshof te Colmar, hetwelk U in verband met de interpretatie van verordening no. 3 een tweetal vragen voor heeft gelegd welke wij thans achtereenvolgens zullen behandelen.

I

Eerste vraag : Is artikel 52 — hetwelk de subrogatie voorziet — uitsluitend van toepassing op migrerende werknemers, die ten tijde van het ongeval in een der zes landen van de Gemeenschap als zodanig een dienstbetrekking vervullen of vervulden, of betreft die bepaling iedere werknemer die bij een orgaan van sociale zekerheid in één der Lid-Staten is aangesloten, zulks ongeacht de vraag of het ongeval waarvan hij het slachtoffer werd en dat tot het doen van uitkeringen van sociale zekerheid heeft geleid, hem overkwam noch gedurende het werk, noch ook in verband met het werk?

1. Hiermede wordt derhalve aan de orde gesteld het vraagstuk van het toepassingsgebied, zowel ratione personae als ratione materiae van artikel 52, en, meer in het algemeen, van de verordening no. 3 zelve. Ten aanzien van deze beide aspecten van het probleem werd in Uw rechtspraak reeds, hetzij stilzwijgend hetzij uitdrukkelijk, positie gekozen. De Firma Singer, wie dit niet onbekend is, heeft dan ook de voorkeur gegeven aan een betwisting van de wettigheid van dit artikel boven een aanval op de door U van artikel 52 gegeven interpretatie; zij stelt dat de Raad der E.E.G. door het aannemen van de litigieuze bepaling de hem bij artikel 51 van het Verdrag toegekende bevoegdheden heeft overschreden.

De stelling van verzoekster is U bekend. Zij beroept zich met name op artikel 184 van het Verdrag bepalende, dat „iedere partij, ook al is de in de derde alinea van artikel 173 bedoelde termijn verstreken, naar aanleiding van een geschil waarbij een verordening van de Raad of van de Commissie in het geding is, de in de eerste alinea van genoemd artikel bedoelde middelen kan aanvoeren om voor het Hof van Justitie de niet-toepasselijkheid van deze verordening in te roepen". Zou haar exceptie zowel ontvankelijk als gegrond blijken, dan zou dit ten gevolge hebben dat artikel 52 niet van toepassing is en het verzoek om uitlegging daarvan zonder voorwerp raakt.

Is de op grond van artikel 184 voorgedragen exceptie in het onderhavige geval wel ontvankelijk? Het antwoord moet ongetwijfeld ontkennend luiden. Wanneer de Firma Singer deze ontvankelijkheid tracht waar te maken uitsluitend op grond van de regels in bedoeld artikel neergelegd, dan miskent zij de hoofdzaak doordat zij tracht de hier bedoelde procedure te „enten" op die van artikel 177. De ontvankelijkheid van haar exceptie dient derhalve aan laatstgenoemd artikel te worden getoetst.

Het leidend beginsel evenwel door U bij de berechting van prejudiciële vragen aangenomen, is de wederzijdse eerbiediging van de respectieve competenties der beide rechtsorden : nationale rechterlijke instanties der Lid-Staten en Hof van Justitie der Gemeenschappen. Evenals het niet Uw taak is om bij de toepassing van artikel 177 hetzij het Verdrag of enige uitvoeringsregeling daarvan op een bepaald geval toe te passen, hetzij uitspraak te doen over de geldigheid van een maatregel van intern recht, zo kent Gij U evenmin de bevoegdheid toe om een beslissing te geven ten aanzien van de overwegingen welke de nationale rechter tot de keuze zijner vragen heeft gebracht, noch ook over de betekenis welke die rechter aan deze vragen toekent voor de berechting van het hem voorgelegde geschil.

Bijgevolg — en rekening houdende met het feit dat Gij somtijds de gestelde vragen moet „interpreteren" ten einde aldus het daarin besloten probleem van communautair recht te vinden — kunt en moogt Gij slechts uitspraak doen over de vragen gelijk die door de nationale rechters zijn geformuleerd, immers het staat slechts aan hen en niet aan partijen in de hoofdzaak om zich tot U te wenden. Gij zoudt dit kader

niet kunnen verlaten zonder U te mengen in de beoordeling der vragen welke voor de oplossing van het geschil te gronde nodig zijn en zonder inbreuk te maken op de eigen competentie van de nationale rechter.

Deze eis om de bevoegdheid van die rechter te eerbiedigen en kennis te nemen van de vragen gelijk ze U zijn voorgelegd, heeft U bij voorbeeld geleid tot de overweging dat Uw eigen competentie slechts afhankelijk gesteld kan worden van de enkele aanwezigheid van een verzoek krachtens artikel 177, zonder dat Gij daarbij behoeft te onderzoeken of de uitspraak van de nationale rechter krachtens diens nationale recht gezag van gewijsde heeft verkregen (zaak 13-61, Bosch, arrest van 6 april 1962, *Jurisprudentie*, Deel VIII, blz. 99). Gezien deze eis wordt het eveneens duidelijk waarom Gij een verzoek tot tussenkomst in de procedure ex artikel 177 pleegt te weigeren, daar deze zich slechts afspeelt tussen partijen bij het geschil aanhangig voor de rechter die het verzoek om een prejudiciële beslissing heeft gedaan (beschikking van 3 juni 1964 in de zaak Costa/ENEL, *Jurisprudentie*, Deel X, blz. 1203).

A fortiori kunt Gij evenmin, hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van partijen in de hoofdzaak, vragen beantwoorden die U niet werden gesteld, dan wel — hetgeen op hetzelfde neerkomt — de zin of strekking der gestelde vragen wijzigen. Dit nu zoudt Gij doen wanneer Gij, gelijk in casu, naar aanleiding van een verzoek om interpretatie van een verordenende handeling ener gemeenschapsinstelling, U over de geldigheid van deze handeling zoudt uitspreken. Weliswaar verklaart artikel 177, 1, sub b), van het Verdrag U eveneens op dit punt bevoegd, doch slechts — zulks in overeenstemming met het aan dit artikel ten grondslag liggende beginsel — wanneer de natoinale rechter U daarom vraagt.

Weliswaar tracht de Firma Singer haar verzoek eveneens te rechtvaardigen met een beroep op de daarvan te verwachten tijdwinst: immers verweerster in de hoofdzaak zou de vraag van de geldigheid der litigieuze bepalingen altijd nog kunnen opwerpen, hetzij door het geding voor het Gerechtshof voort te zetten, hetzij in een volgende fase van de procedure voor het Hof van Cassatie, met als gevolg, dat het Hof daarvan noodzakelijkerwijs op een gepaald ogenblik kennis zou *moeten* nemen. Doch, zonder nog met de Raadsman van de Commissie te zeggen — waar hij Molière citeert [1] — dat „le temps ne fait rien a l'affaire", moet niettemin worden vastgesteld dat er één ding is hetwelk van groter belang geacht moet worden dan de snelheid namelijk de eerbiediging der rechtsbeginselen en in het bijzonder die van de verschillende rechterlijke bevoegdheden. Deze eerbiediging laat niet toe dat Gij U via artikel 184 uitspreekt over *de geldigheid* van artikel 52 van verordening no. 3, wanneer het Gerechtshof U slechts om *interpretatie* daarvan heeft verzocht. Het verzoek van de Firma Singer is

1 — Noot van de vertaler: Molière, le Misanthrope: Acte I, scène II. Alceste (tot Oronte, die er zich zojuist op beroemde het sonnet „l'Espoir" in minder dan een uur gedicht te hebben): „Voyons, monsieur; le temps ne fait rien à l'affaire".

derhalve niet-ontvankelijk en haar vordering een non lieu uit te spreken kan dan ook niet worden ontvangen.

2. Indien niettemin ook *de gegrondheid* van deze exceptie zou moeten worden onderzocht, dan dient te worden bedacht dat zij steunt op artikel 51 van het Verdrag, zijnde het enige artikel hetwelk over de sociale zekerheid handelt. De daarbij aan de Raad toegekende verordenende bevoegdheid is eng begrensd : het heeft slechts ten doel het vrije verkeer van werknemers te verzekeren gelijk dit in artikel 48 is omschreven, dat wil zeggen gezien vanuit het oogpunt der werkgelegenheid en alleen in verband daarmede — immers gelijk uit de aanhef van verordening no. 3 blijkt, heeft zij slechts betrekking op migrerende werknemers, dat wil zeggen zij wier werkkring medebrengt dat zij zich dikwijls verplaatsen — en ten slotte staat het de Raad toe de nodige maatregelen te treffen in verband met de zojuist aangegeven doelstellingen. In feite zou verordening no. 3 aan innerlijke tegenspraak lijden en ook onwettig zijn voor zover sommige harer bepalingen buiten het aldus omschreven kader vallen; dit zou dan met name het geval zijn voor de artikelen 4, eerste lid, 19 en 52.

Deze vragen welke ter terechtzitting door de advocaat van Singer op briljante wijze verder zijn ontwikkeld bevatten voor het Hof niets nieuws, Gij hebt ze reeds ontmoet toen Gij geroepen werd verordening no. 3 te interpreteren. In de zaak 76-63, Unger, arrest van 19 maart 1964 (*Jurisprudentie*, Deel X, blz. 371), heeft het Hof reeds de grondslag van deze verordening en haar toepassingsgebied onderzocht, zulks met name van artikel 19, zijnde één der bepalingen waarvan Singer de wettigheid betwist. Gij hebt erop gewezen dat artikel 51 was opgenomen in het hoofdstuk, getiteld : „De werknemers" en geplaatst in titel III („Het vrije verkeer van personen, diensten en kapitaal") van het tweede deel van het Verdrag („De grondslagen van de Gemeenschap"). Gij hebt daaraan toegevoegd dat, nu het totstandbrengen van een zo volledig mogelijke vrijheid voor het verkeer van werknemers blijkbaar behoort tot de „grondslagen van de Gemeenschap", dit verkeer de voornaamste doelstelling van genoemd artikel is en derhalve bepalend voor de te zijner uitvoering gegeven verordeningen.

De Advocaat-Generaal Lagrange heeft er bovendien in genoemde zaak de aandacht op gevestigd dat de werking van artikel 51 van het Verdrag niet beperkt blijft tot het daarin sub a) en b) bepaalde („het bijeentellen van al die tijdvakken welke door de verschillende nationale wetgevingen in aanmerking worden genomen en voldoening der uitkeringen aan personen op het grondgebied der Lid-Staten verblijvende"). Deze bepalingen konden naar zijn mening niet van limitatieve aard zijn daar — gelijk in Uw arrest wordt overwogen — zij worden voorafgegaan door het bijwoord „met name".

Wij willen gaarne toegeven dat Uw interpretatie van verordening no. 3 ruim en zelf extensief is, doch wij menen eveneens dat zij niettemin in overeenstemming is met artikel 51 van het Verdrag. De bevoegdheid van de Raad wordt bepaald door het nagestreefde doel : het vrije ver-

keer van werknemers (artikel 51 spreekt niet van „*migrerende werknemers*"), hetgeen rechtvaardigt, dat sommige in verordening no. 3 neergelegde maatregelen kennelijk betrekking hebben op personen die niet zijn migrerende werknemers. Aan de door Firma Singer geciteerde bepalingen zouden wij nog artikel 10 kunnen toevoegen hetwelk bepaalt dat „de pensioenen verkregen op grond van de wettelijke regelingen van één of meer Lid-Staten, niet kunnen worden verminderd, op grond van het feit, dat de rechthebbende woonachtig is op het grondgebied van een andere Lid-Staat dan die op welks gebied het orgaan dat de uitkering verschuldigd is zich bevindt". Hetzelfde geldt voor artikel 40, handelend over de omvang van de aanspraak op familiebijslagen van werknemers wier kinderen woonachtig zijn op het gebied van een andere Lid-Staat dan die op welks territoir zij werkzaam zijn.

Heeft men eenmaal ingezien dat verordening no. 3 niet alleen betrekking heeft op de migrerende werknemers, doch, meer in het algemeen op het vrije verkeer van de werknemers, dan stuit men inderdaad op een ander bezwaar. Zij zou slechts het verkeer der werknemers *in deze hoedanigheid* betreffen, dat wil zeggen voorzover dit verkeer verband houdt met hun werkkring; men legt daartoe dan een verband tussen artikel 51 en 49, eerste lid, en betrekt daarin voorts nog artikel 48, hetwelk de maatregelen opsomt die dit vrije verkeer ten aanzien van de werkkring inhoudt. Dit verband is evenwel niet evident, daar de artikelen 51 en 48 niet noodzakelijkerwijs hetzelfde gebied bestrijken. Eerstgenoemd artikel handelt over de sociale zekerheid en het is binnen het kader daarvan en met betrekking daartoe dat de maatregelen nodig voor het bereiken van een vrij verkeer der werknemers moeten worden beoordeeld. Zo is iedere maatregel, waarbij het grondgebied der verschillende Lid-Staten voor het genot der verschillende uitkeringen gelijk wordt gesteld met dat van de Staat van herkomst, in overeenstemming met het doel van artikel 51; geheel in overeenstemming met deze bepaling is ook de beperking van de territoriale aard der nationale wetten op het stuk van sociale zekerheid, welke wetten niet strikt geperkt blijven tot het gebied van de werkkring. Hoe briljant zij ook werd verdedigd, de stelling dat de verordening no. 3 onwettig zou zijn in al die bepalingen waarbij zij het verkeer van migrerende werknemers stricto sensu te buiten gaat, komt ons niet overtuigend voor.

3. Bezien wij thans nauwkeurig de eerste vraag U door het Gerechtshof te Colmar gesteld. Zij betreft artikel 52 hetwelk, voor het geval een persoon, die prestaties geniet krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat, naar aanleiding van één op het grondgebied van een andere Staat geleden schade, op het grondgebied van die tweede Staat recht heeft tegen iedere derde een eis tot schadevergoeding in te stellen, een regeling bevat ten aanzien van de eventuele rechten van het orgaan dat de uitkering verschuldigd is tegenover bedoelde derde. Het artikel bepaalt dan voorts dat wanneer het orgaan dat de prestatie verschuldigd is, krachtens de wettelijke regeling welke op hem van toepassing is, gesub-

rogeerd is in de rechten welke de rechthebbende tegenover de derde heeft, elke Lid-Staat die subrogatie erkent.

De U gestelde vraag is in werkelijkheid van tweeledige aard. Zij betreft zowel het toepassingsgebied ratione personae van genoemd artikel : is het van toepassing op een werknemer aangesloten bij een orgaan van sociale zekerheid, doch die niet is migrerend werknemer stricto sensu? Zij raakt voorts van toepassing ook indien het ongeval, hetwelk de aanleiding vormde tot het uitkeren van een schadeloosstelling van sociale zekerheid, noch gedurende het werk, noch in verband daarmede plaats vond?

Wij kunnen volstaan met er op te wijzen dat Uw Hof deze vraag onder beide genoemde aspecten bevestigend heeft beantwoord.

Het eerste punt werd — althans impliciet — opgelost in het arrest-Unger (75-63, *Jurisprudentie*, Deel X, blz. 371) waarbij Gij hebt beslist dat een persoon, aangesloten bij een stelsel van sociale zekerheid in een bepaalde Lid-Staat, die zich in een andere Lid-Staat begeven had om bij zijn ouders te verblijven en daar ziek geworden was, aanspraak kan maken op de verstrekkingen bedoeld in artikel 19 van verordening no. 3. Het Hof heeft eveneens beslist dat werknemers welke zich bevinden in de situatie bedoeld in artikel 19, eerste lid, aanspraak konden maken op de in die bepaling genoemde rechten, ongeacht de reden waarom zij in het buitenland verbleven.

De toen gegeven beslissing was van algemene strekking. Het Hof heeft haar toegepast op artikel 52 in de arresten Bertholet en Van Dijk (zaken 31 en 33-64, van 11 maart 1965, *Jurisprudentie*, Deel XI, blz. 108 en 128).

De tweede vraag heeft het Hof eveneens beantwoord in het voornoemde arrest-Van Dijk, waarbij werd beslist dat artikel 52 kan worden toegepast, los van de vraag of er al of niet verband bestaat tussen de schade en het werk van het slachtoffer van het ongeval.

De interpretatie werd derhalve reeds gegeven nog vóór het Hof van Colmar zich tot U had gewend. Noch de feiten van dit geval — voorzover zij tot toelichting op de gestelde vraag zouden kunnen dienen — noch ook de rechtsgronden aangevoerd ten aanzien van de beweerde onwettigheid van verordening no. 3 (en in het bijzonder van artikel 52), vormen met betrekking tot Uw vroegere prejudiciële beslissing nieuwe elementen op grond waarvan door U van de gegeven interpretatie zou kunnen worden afgeweken, iets waartoe het Hof overigens ten alle tijde bevoegd is. Onder deze omstandigheden zijn wij van oordeel dat er in casu grond aanwezig is om de in het arrest-Da Costa (zaken 28 tot 30-62, van 27 maart 1963, *Jurisprudentie*, Deel IX, blz. 63) neergelegde richtlijn te volgen en de zaak naar het Gerechtshof te Colmar terug te wijzen met bepaling dat de gevraagde beslissing in Uw arresten Bertholet en Van Dijk te vinden is en dat er derhalve geen reden bestaat op de beide bovengenoemde punten een nieuwe interpretatie van artikel 52 te geven.

II

Tweede vraag : Deze werd U slechts gesteld voor het geval de eerste bevestigend zou worden beantwoord. Gevraagd wordt of de organen van sociale zekerheid van ieder der Lid-Staten met ingang van 1 januari 1959 — de dag van inwerkingtreding van verordening no. 3 — in de andere Lid-Staten de door hen gedane verstrekkingen kunnen terugvorderen, gedaan aan één hunner verzekerden, die op het grondgebied van deze andere Staat het slachtoffer werd van een ongeval ter zake waarvan hij overeenkomstig het burgerlijk recht van die Staat van een derde schadevergoeding kan eisen, *ook indien het ongeval vóór 1 januari 1959 plaats vond.*

Hier wordt dus het moeilijke vraagstuk aan de orde gesteld van de toepassing van artikel 52 in de tijd dat wil zeggen met ingang van welke dag en op welke gevallen. Uiteraard wordt de vraag welke de rechtsgevolgen zijn van die tekst voor een bepaalde tijd niet opgelost door artikel 56 overeenkomstig de daarvan in artikel 88 van verordening no. 4 gegeven lezing, hetwelk bepaalt dat verordening no. 3 op 1 januari 1959 in werking treedt. De oplossing moet worden gezocht hetzij in artikel 52, hetzij door dit artikel in verband te brengen met titel V : „Overgangs- en slotbepalingen".

Weliswaar wordt in artikel 52 de tegenwoordige tijd gebezigd („elke Lid-Staat *erkent* de subrogatie"), doch het komt ons voor dat aan deze bijzonderheid geen enkele betekenis toekomt, althans voor de Franse taal, waarin deze tijd vóór alles wordt gebezigd om tot uitdrukking te brengen dat de wet een verbintenis *vestigt.* Wij zien evenwel dat de redactie van artikel 52 voor zijn gelding in de tijd geen enkele beperking stelt. Het is voldoende dat de betrokkene prestaties geniet krachtens de wettelijke regeling van een Lid-Staat naar aanleiding van een op het grondgebied van een andere Staat ontstane schade en recht heeft op het grondgebied van die tweede Staat van een derde vergoeding der geleden schade te eisen. Indien geen enkele aanvullende voorwaarde wordt gesteld ten aanzien van de dag waarop die prestaties werden gedaan, of van het tijdstip waarop het recht tot schadevergoeding jegens de derde ontstond, dan is hiermede de U gestelde vraag nog niet nauwkeurig beantwoord.

Bezien wij dus allereerst artikel 53, waarmede de overgangsbepalingen aanvangen. In lid 1 wordt bepaald, dat de verordening geen enkel recht opent op de betaling van uitkeringen voor tijdvakken die aan haar inwerkingtreding voorafgaan; lid 3 bepaalt evenwel nader dat een *uitkering* verschuldigd is *zelfs indien deze in verband staat met een gebeurtenis welke vóór de datum dezer inwerkingtreding heeft plaatsgevonden.* Hier ontmoeten wij het door de Firma Singer gemaakte bezwaar. Artikel 53 ziet op het recht der verzekerden op prestaties, dat wil zeggen het verband waarin zij staan tot de organen die deze prestaties verschuldigd zijn, doch niet op het bij artikel 52 geregelde geval waarbij het gaat om de betrekkingen tussen de organen en de derden die schul-

dig zijn aan de ongevallen welke de sociaal verzekerden overkwamen. Met een beroep op de regels die van toepassing zouden zijn op de wetsconflicten in de tijd, erkent verweerster ten principale dat de betrekkingen tussen de verzekerde en het orgaan van sociale zekerheid moeten worden opgevat — voorzover het uitkeringen betreft ter zake van een reeds ingetreden schadeveroorzakend feit dat door de verzekering wordt gedekt — als een situatie welke blijft voortbestaan na het schadeveroorzakend feit, en dat de nieuwe wet daarop onmiddellijk van toepassing is. Daarentegen vallen de betrekkingen tussen de aansprakelijke derden en de organen van sociale zekerheid onder de regels der civielrechtelijke aansprakelijkheid van hem die het ongeval veroorzaakte; in casu zou het de wet zijn geldende op het ogenblik waarop de schade werd veroorzaakt, die deze aansprakelijkheid regelt en die zou beslissen of er al dan niet ten behoeve van het slachtoffer van het ongeval een schuld is ontstaan en voorts de omvang van de schadevergoeding zou vaststellen. Hieruit zou dan volgen dat een op 1 januari 1959 in werking getreden verordening niet van toepassing kan zijn op een ongeval hetwelk vóór die datum plaatsvond.

Helaas, er zijn even zovele systemen van conflictenrecht als er Staten zijn, zodat de kans om een aan alle gemeenschappelijke leer te vinden te gering is om zich op die weg te begeven. Is dit echter wel nodig en wat is eigenlijk de strekking van artikel 52? Het wijzigt de vroegere nationale wetgevingen niet, doch coördineert de toepassing daarvan. Het stelt een regel krachtens welke de Lid-Staten gehouden zijn om behalve de uit hun eigen wetgeving voortvloeiende subrogatie ook die te erkennen welke op de wetgeving van andere Lid-Staten berusten en dan nog uitsluitend voorzover zulks in die wetgevingen is voorzien. Doch indien de subrogatie in casu impliceert dat het Duitse orgaan in de rechten van het slachtoffer is getreden, dan raakt zij nog niet aan het bestaan en de omvang der civiele aansprakelijkheid van hem die het ongeval veroorzaakte en die aan de Franse wetgeving onderworpen blijft.

Op welke grond mag nu in het gemeenschapsrecht de subrogatie worden erkend voor schadeveroorzakende feiten welke vóór de inwerkingtreding van verordening no. 3 plaatsvonden? Op deze vraag menen wij het antwoord te vinden in een passage van Uw arrest-Van Dijk. Het Hof heeft daar gezegd dat, evenals de verordening de verbintenis der nationale organen van sociale zekerheid heeft kunnen uitbreiden — voor zover het feiten betreft aan 1 januari 1959 voorafgaande — tot ongevallen welke plaatsvonden op het grondgebied van een andere Lid-Staat dan die van het orgaan hetwelk de uitkering verschuldigd is, zo ook het recht van die organen moet worden erkend om van de derde vergoeding der schade te eisen krachtens een subrogatie in de rechten van het slachtoffer en wel als een „*logisch en billijk complement*" van die uitbreiding hunner verplichtingen. Het Hof heeft daaraan toegevoegd dat artikel 52, eerste lid op gelijke voet en in dezelfde gevallen moet worden toegepast als de nieuwe bepalingen van de verordening.

Hiermede wordt noodzakelijkerwijs erkend dat de subrogatie ook kan gelden voor een ongeval hetwelk vóór de eerste januari 1959 plaatsvond. Wij menen dan ook dat de tweede vraag bevestigend moet worden beantwoord.

Wij concluderen dat in de volgende bewoordingen zal worden geantwoord :

— op de eerste vraag, dat gezien Uw arresten in de zaken Bertholet en Van Dijk, er geen grond bestaat tot het geven van een nieuwe interpretatie van artikel 52 van verordening no. 3 voorzover het de bij die vraag aan de orde gestelde rechtspunten betreft;
— op de tweede vraag, dat de in artikel 52, eerste lid, bedoelde subrogatie moet worden erkend ook indien het ongeval, ter zake waarvan het slachtoffer schadevergoeding kan eisen van een derde, vóór 1 januari 1959 plaatsvond.

Wij concluderen ten slotte dat het Gerechtshof te Colmar zal beslissen over de kosten op de onderhavige instantie gevallen.